

image bio je slavljenje žene kao majke, označavajući vrijednost obitelji i ljubavi prema naciji. Zadnjih godina ovaj simbol majke imao je praktičnu važnost zbog pada nataliteta, porasta nataliteta u centralnoazijskim republikama i pojave maloljetničke delikvencije.

Pojava sovjetskih ljepotica kao seks simbola u zapadnjačkoj štampi, te održavanje natjecanja za izbor najljepše djevojke pokazalo je da je jedan od rezultata glasnosti bilo otvaranje tabu-teme seksa za sovjetske medije.

Na kraju svoje knjige McNair primjećuje da je očigledno da sovjetski novinari više ne moraju sagledavati događaje s klasnog stanovišta. Sovjetsko novinarstvo će ostati, kaže on, kao i zapadno, ideološko, i vođeno sistemom vrijednosti, ali će u povećanoj mjeri priznavati legitimnost stavova drugačijih od Partijskih.

McNair, naravno, u svojoj knjizi nije mogao izvoditi pretpostavke o sovjetskoj budućnosti, ili točnije o današnjici područja bivšeg Sovjetskog Saveza. Još manje je mogao unutar toga pretpostavljati buduće pravce sovjetskog novinarstva. Ali, neosporno je da je glasnost uzrokovala toliko poboljšanja i premda se ništa ne može uzeti kao pouzdano, postoji sigurnost da povratka na ono staro više neće biti. Stoga ohrabruju i bude nadu riječi sovjetskog analitičara: "Genije je već izašao iz boce". Neka ga više nitko u nju ne pokuša vratiti.

Maja Šćepanović

Zbornik radova

SOCIOLOGIJA I RAT

Ognjen Čaldarović, Milan Mesić, Aleksandar Štulhofer (ur.) Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, 1992, 214 str.

Eskaliranje gospodarske i nacionalne krize na prostorima bivše Jugoslavije u kvalitativno novo stanje - raspad federacije i rat u Sloveniji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini - stvorilo je potrebu znanstvenog ispitivanja ovih događaja i bez prave povijesne distance. Stoga je zbornik radova "Sociologija i rat", nastao u redakturi tima sociologa zagrebačkog Filozofskog fakulteta, moguće promatrati kao pokušaj da se na znanstveno utemeljen način rasvijetli tijek dramatičnih društvenih zbivanja na ovim prostorima.

Veći dio tekstova u zborniku predstavlja izbor radova iznesenih u formi referata na znanstvenom skupu u organizaciji Hrvatskog sociološkog društva pod naslovom "Sociologija i rat" održanom u Zagrebu 6. i 7. veljače 1992. Manji dio radova u zborniku čine naknadno pristigli tekstovi na spomenutu temu.

Prezentirani radovi - kako oni teorijskog karaktera tako i oni koji iznose rezultate provedenih istraživanja - imaju za cilj razjasniti neke, poglavito sociologijske, aspekte ratne stvarnosti u kojoj se našla Hrvatska. Zbornih obuhvaća četiri tematske cjeline/poglavlja: **teorijski fragmenti, aspekti ratne svagdašnjice, izbjeglice i prognanici te istraživanja.**

Prva tematska cjelina Teorijski fragmenti sadrži radove koji propituju društvene odnose unutar političkih zajednica (režima) kao odnose moći, tj. razmatra se model u kojemu se najveća važnost pridaje različitim izvorima i oblicima društvene moći te njihovu oblikovanju u elemente državne strukture bivše Jugoslavije (T. Picula: "Odnosi u prostoru moći - Iskustvo Jugoslavije"), ratnu zbilju Hrvatske kroz optiku teorija racionalnog izbora i konkurentnih teorija poput sociobiologije, etno-kulturne teorije, "sociologije apsurdna", "teorija centralnosti armije", "gotičke teorije" te modela autoritarnog sindroma (A. Štulhofer "Rat i teorija racionalnog izbora"), interkulturalnu komunikaciju čija složenost zahtijeva slojevit znanstveni pristup i analizu društvenog konteksta nakon čega se predlaže skica sociologijskog pristupa ovoj problematici (J. Čačić-Kumpes: "Skica za sociologijski pristup interkulturalnoj komunikaciji"), stavove o upotrebi nasilja u predkoncilskim, koncilskim i

postkoncilskim dokumentima (A. Marinović-Bobinac: "Stavovi prema ratu i miru u socijalnoj doktrini katoličke crkve koncila i postkoncila"), koncept dediferencijacije primjenjen na društvene procese u hrvatskom društvu (N. Fanuko: "Dediferencijacija i rat") te dosadašnja istraživanja etničkih odnosa kod nas i njihove slabosti (A. Štulhofer, D. Matić: "Sociologija etničkih odnosa-Skica jednog promašaja").

Drugi dio zbornika pod naslovom **Aspekti ratne svagdašnjice**, sadrži članke koji problematiziraju socijalne implikacije pojedinih ratnih fenomena. Ovo poglavlje zbornika uključuje tekstove koji raspravljaju o fenomenu ratne konstrukcije urbane zbilje u uvjetima ratnih uzbuna (O. Čaldarović: "Ratna konstrukcija urbane zbilje"), propituju različite kulturne matrice mladih i njihovu poslijeratnu budućnost (D. Lalić, N. Bulat: "Rat i mladi: Prema novoj generacijskoj kulturi"), promatraju značenje kulturne baštine u uvjetima ratnih razaranja (D. Peić: "Spomenici kulture u ratu - Aspekti i mogućnosti zaštite") te diskutiraju o problemima resocijalizacije ratnih veterana (T. Kulenović: "Resocijalizacija ratnih veterana").

Treća tematska cjelina nosi naslov **Izbjegllice i prognanici**, a čine je dva teksta u kojima autori pokušavaju raspraviti ovu problematiku. Prvi tekst (M. Mesić: "Pitanje izbjeglica - Sociološki doprinos") opisuje izbjeglištvo kao oblik migracijskog kretanja te raspravlja o uzrocima i tipovima izbjeglištva u Hrvatskoj. Drugi tekst (V. Afrić, T. Ujević: "Kvalitativno-sadržajna razlika između hrvatskih i srbijanskih izvješća glede izbjeglištva-prognaništva") raspravlja o fenomenu izbjeglištva temeljem provedene analize jedanaest listova hrvatskog i srbijanskog tiska.

U posljednjem četvrtom poglavlju zbornika, pod naslovom **Istraživanja**, nalazimo četiri teksta skupine autora (B. Čulig, G. Uzelac, Ž. Vela i S. Malešević) nastala u sklopu rada na projektu "Socijalna anatomija nekih političkih i kulturnih determinanti viđenja poslijeratnog života u Hrvatskoj" Zavoda za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Istraživanje je provedeno tijekom prosinca 1991. i siječnja 1992. godine na reprezentativ-

nom uzorku studentske populacije zagrebačkog Sveučilišta i predstavlja pokušaj identificiranja socijalnih, političkih, kulturnih i situacionih determinanti viđenja poslijeratnog političkog života u Hrvatskoj.

Zbornik zaključuju sažeci tekstova te bilješka o autorima.

Zaključno treba istaknuti da zbornik radova "Sociologija i rat" predstavlja prvi značajniji iskorak sociološke discipline pri pokušaju da se fragmentarno rasvijetli tijek ratnih zbivanja u Hrvatskoj te da, ako se izuzme slabija korespondencija pojedinih tekstova s aktualnošću ratne svakodnevnice, predstavlja korisne nalaze za buduća istraživanja i sveobuhvatnije analize problema rata i njegovih socijalnih implikacija.

Nenad Karajić

"GLOBALIZATION AND TERRITORIAL IDENTITIES"

Urednik **ZDRAVKO MLINAR**
Averbury,
Aldershot (Great Britain) 1992.

Ova je knjiga doživjela sudbinu svojih savremenika. U vremenu tako burnih, nepredvidivih i brzih promjena društva ljudi gotovo preko noći gube svoje kolektivne, nacionalne ili teritorijalne identitete. Dok smo sanjali o svjetskom društvu, nezadovoljni stvarnošću naših nacionalnih ili klasnih država, već smo se probudili u nekoj novoj, iako istoj, lokalnoj, regionalnoj ili nacionalnoj identifikaciji. Tako je i knjiga prof. Mlinara bila početa u zemlji jednog identiteta, a završena u zemlji drugog identiteta, mada pri tome autor nije mijenjao svoje rezidencijalno mjesto. To kao da simbolizira sam sadržaj knjige.